

І. Ю. ГРИШОВА

доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут законодавства Верховної Ради України

Т. М. ГНАТЬЄВА

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Одеський державний аграрний університет

**УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ**

Гришова, І. Ю. Управління ризиками у контексті стратегії антикризового управління [Текст] / І. Ю. Грішова, Т. М. Гнат'єва // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 3. – С. 32-40. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті розглянуто основні засади стратегічного антикризового управління підприємств аграрної сфери з точки зору ефективного використання внутрішніх економічних ресурсів та зниження фінансових ризиків. Визначено види ризиків залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на підприємство при застосуванні різних антикризових стратегій, та наведено характеристики останніх. Розкрито причини та наслідки кризового стану аграрних підприємств.

Ключові слова: антикризове управління; криза; ризики; стратегія; фінансові ресурси.

I. Yu. GRYSHOVA

Doctor of Sciences (Economics),
Chief Researcher,
Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine

T. M. GNATYEVA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Accounting and Auditing,
Odessa State Agrarian University

RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN THE CONTEXT CRISIS MANAGEMENT

Abstract

In the article the basic principles of strategic crisis management of enterprises of agrarian sphere in terms of efficient use of internal economic resources and reduction of financial risks are considered. The types of risks, depending on the internal and external factors that affect the

---

© І. Ю. Грішова, Т. М. Гнат'єва, 2016

---

company in the application of various anti-crisis strategies are determined. Characteristics of the proposed strategies are discussed. The causes and consequences of the crisis of agricultural enterprises are disclosed.

Keywords: *crisis management; crisis; risk; strategy; financial resources.*

JEL classification: D81

Вступ

Процес розробки стратегії антикризового управління базується на ретельному вивченні усіх можливих напрямів розвитку та діяльності та містить вибір загального напрямку, ринків, обслуговування потреб, методів конкуренції, залучення всіх видів ресурсів та визначення моделі ведення бізнесу, яка покликана посилити положення підприємств аграрної сфери на ринку та забезпечити координацію зусиль щодо нарощення ринкової вартості аграрного бізнесу. Важливе місце в системі стратегічного та антикризового управління належить фінансовим ресурсам та ризикам їх використання, що забезпечують реалізацію управлінських рішень у сфері ризик-менеджменту, дозволяють мінімізувати ризики фінансового забезпечення реалізації стратегічних завдань.

Розвиток наукового підходу в управлінні економічними ресурсами підприємств аграрного бізнесу здійснювався у фундаментальних роботах Андрійчука В. Г., Дем'яненка М. Я., Лупенка Ю. О., Маліка М. Й., Пасхавера Б. Й., Саблука П. Т., Тулуша Л. Д. Базисні ідеї, концепції, методи і моделі ресурсна теорія вартості набуває з наукових праць класиків теорії корпоративних фінансів, таких, як Бланк І. О., Гришова І. Ю., Колас Б., Красноручий О. О., Лагодієнко Н. В., Наумов О. Б., Щербата М. Ю., Язлюк Б. О., а також фахівців, які систематизують основні ідеї теорії ринкової вартості, – Зимовця В. Н., Макаренка П. М., Митяй О. В., Сень О. В., Стоянової–Коваль С. С., Хоми І. Б., Худолій Л. М., Шабатури Т. С. [1-12] та ін.

Мета статті

Мета статті – розглянути основні засади стратегічного антикризового управління підприємств аграрної сфери з точки зору ефективного використання внутрішніх економічних ресурсів та зниження фінансових ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження

У спеціальній науковій літературі наведено широке коло визначень поняття «стратегічне управління», які об'єднують притаманні йому риси: спрямованість на довгострокову перспективу, реагування на зміну в оточенні шляхом проведення перетворень на підприємстві, перевага значущості використання фінансового потенціалу та нематеріальних активів, орієнтація на споживача тощо. Узагальнення існуючих підходів до трактування поняття «стратегічне управління» вказує на відсутність у них створення потенціалу підприємства як об'єктивно обумовленої системи, до якої входить управлінський та виробничий потенціал, необхідний для досягнення поставлених цілей. Отже, стратегічне управління – це процес, який містить не тільки стратегічне планування (вибір стратегічних цілей, розробка стратегії розвитку, її реалізація), а й цілеспрямоване, взаємоузгоджене і своєчасне формування виробничого та управлінського потенціалу, що у комплексі забезпечує ефективну діяльність підприємства в майбутньому.

Ресурсне забезпечення ринкової вартості підприємства за критерієм часу відбувається у двох періодах: короткостроковому і довгостроковому. При цьому

ISSN 2415-8453. Ukrainian Journal of Applied Economics. 2016. Volume 1. № 3.

фінансові ресурси генерують різні за кількісними і якісними характеристиками обсяги вартості. У короткостроковому періоді джерелом нарощення ринкової вартості є здатність підприємства повністю використовувати ефективні комбінації сформованого обсягу активів, а також наявність оптимальної структури джерел їх фінансування [4].

У довгостроковому періоді джерелом нарощення ринкової вартості є здатність підприємства акумулювати потенційні ресурси та оптимально використовувати їх комбінації. Для цього серед усієї сукупності ресурсів підприємства виокремлено категорію стратегічних ресурсів, що мають найбільший вплив у процесі розробки стратегій антикризового управління, а також на формування стійких конкурентних переваг.

Елементи ресурсів або їх комбінацій, що є основою формування організаційних знань, досвіду і навиків як джерела компетенцій і динамічних можливостей підприємства, а також мають потенціал генерування грошових потоків, є його стратегічними ресурсами. З огляду на це визначення «фінансові ресурси аграрного підприємства» необхідно також віднести до стратегічних ресурсів, які в процесі реалізації фінансового потенціалу формують ринкову вартість підприємств аграрного виробництва. Процес стратегічного управління базується на оцінці дієвості механізмів управління фінансовими ризиками, впливу ресурсного забезпечення, у тому числі і фінансового забезпечення на формування ринкової вартості [5].

При антикризовому управлінні незалежно від того, чи на підприємстві реалізують попереджувальні або реактивні антикризові заходи, воно продовжує свою основну діяльність, з метою якої створене, тому всі негативні чинники, що впливають на нього, можна поділити на дві групи:

- ризики і загрози поточної діяльності підприємства;
- ризики і загрози процесу антикризового управління.

Поточну діяльність підприємства можна розглядати як сукупність виробничо-господарської та фінансової діяльності, що не має капітального та довгострокового характеру і в умовах кризи повинна насамперед забезпечити максимальне збереження його потенціалу. Поточна діяльність підприємства в умовах кризи пов'язана з окремими видами ризиків і загроз, що характерні для підприємницької діяльності.

Діагностика кризових явищ починається із визначення причин цих явищ, які можуть мати зовнішній та внутрішній характер. До зовнішніх причин відносяться: економічна та політична ситуація в державі, зміна впливу конкурентних сил. До внутрішніх належать: неефективна інвестиційно-інноваційна політика, неефективний менеджмент, неефективна маркетингова та фінансова стратегія, помилки в управлінні фінансовою діяльністю, а також причини, пов'язані з операційною діяльністю підприємства. При цьому важливим є ефективне використання інструментарію щодо попередження і виявлення симптомів настання кризи [11].

Залежно від рівня фінансування розглянемо основні внутрішні ризики аграрного підприємства, які виникають у результаті допущення помилок суб'єктами управління (таблиця 1).

Реалізація цих ризиків зумовлює виникнення кризи на підприємстві. Що вищий рівень цих ризиків, то більш загрозовий характер вони мають для підприємства, то глибшою може бути криза.

Наслідком кризового стану аграрної сфери є зниження обсягу виробництва і продажу основних видів сільськогосподарської продукції, її конкурентоспроможності, недостатнього забезпечення основними та оборотними засобами виробництва. За останніх 16 років в Одеській області у 2 рази скоротилась кількість сільськогосподарської техніки (виробництво тракторів в Україні скоротилось у 33 рази,

а сільськогосподарських машин – у 70 разів). Виробництво характеризується низьким рівнем доходності товаровиробників, обмеженістю і відсутністю у них внутрішніх нагромаджень на технологічне оновлення і відтворення. За період 2000 – 2016 рр. у 5 разів скоротилась площа земель, підживлених мінеральними добривами, і в 6,5 – органічними. У результаті ерозійних процесів щорічні втрати найбільш родючої частини ґрунту становлять 15 т з га. Порушений диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію є не на користь господарюючих суб'єктів аграрної сфери, наприклад, співвідношення цін на аміачну селітру і зерно становило 1:0,6, цукрових буряків – 1:0,3. Наслідком цього є різке зниження урожайності сільськогосподарських культур. За досліджуваний період на 10 ц/га зменшилась урожайність зернових і соняшнику, на 46,4 ц/га – цукрових буряків. Продовжується спад виробництва тваринницької продукції.

Таблиця 1. Фінансові внутрішні ризики аграрного підприємства

Вид ризику	У чому реалізується
Ризик зниження фінансової стійкості	У тому випадку, коли підприємство використовує значні суми позикових коштів, що може спричинити незадовільну структуру капіталу.
Ризик ліквідності (неплатоспроможності)	Зумовлений зниженням рівня ліквідності оборотних активів, що не відповідає термінам погашення поточних зобов'язань.
Структурний ризик	Пов'язаний з високою питомою часткою постійних витрат у загальній їхній сумі.

Причинами такого становища є недостатнє фінансове і матеріальне забезпечення відтворення сільськогосподарського виробництва, неврегульованість правових, фінансових відносин, недосконале управління витратами та операційною діяльністю, відсутність науково-прогнозованої стратегії і тактики маркетингу, неадаптованість управлінської команди до ринкових трансформацій, залежність від природно-кліматичних умов. Затяжний кризовий стан зумовлений макроекономічною політикою держави, яка, на нашу думку, повинна формуватися винятково за критеріальною оцінкою приросту ефекту – збільшення виробництва, зниження собівартості, формування доходів сільських жителів, сплатою податків через створення науково обґрунтованих фондів споживання і нагромадження.

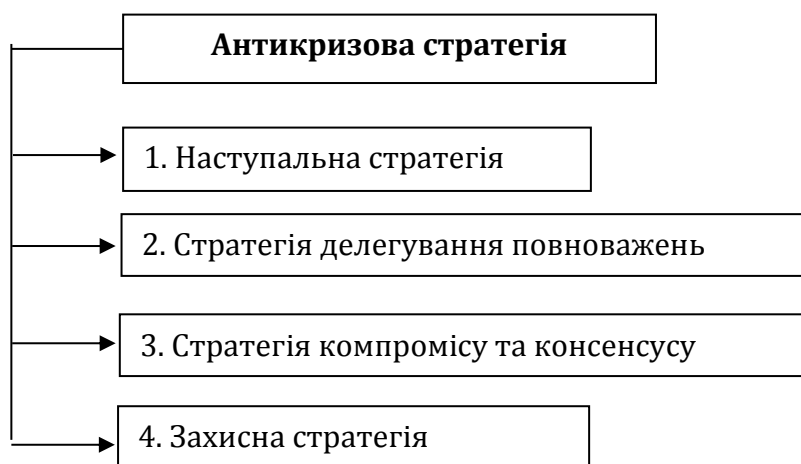
Розроблення стратегії – це симбіоз інтуїції та професіоналізму вищого керівництва й зацікавленості всіх працівників у досягненні цілей. Навіть якщо первинна інформація відповідає всім вимогам щодо її якісних характеристик, то надалі можуть бути допущені помилки в процесі її аналізування, розроблення прогнозів та формування рішень. Таким чином, вірогідність розроблення ефективної стратегії та програми оздоровлення суб'єкта господарювання тісно корелює з якістю сформованої інформаційної бази, рівнем професіоналізму антикризового менеджменту та рівнем надійності персоналу [6].

Реалізація антикризової стратегії потребує особливого управління, яке містить управління змінами, перегляд стратегії, стратегічний контроль, управління стратегічними рішеннями.

Як відповідь на зміну внутрішнього та зовнішнього середовищ, при реалізації стратегії повинні терміново розроблятися відповідні заходи, які або забезпечать одержання додаткових вигод, або знизять негативний вплив від наслідків. Можливі ситуації, коли при стратегічному плануванні не було враховано низку факторів, тоді

без внесення обґрунтованих змін стратегія антикризового розвитку не буде ефективною.

Розглянемо види та характеристики антикризової стратегії для аграрних підприємств на рис 1.

Рис. 1. Види антикризової стратегії

Наступальна стратегія передбачає активні дії, пов'язані з модернізацією сільськогосподарської техніки, запровадженням ефективного маркетингу, пошуку нових ринків збуту продукції тощо. Стратегія делегування повноважень базується на передачі проблем, які виникли на підприємстві, третім особам. В основі стратегії компромісів та консенсусів лежить об'єднання учасників ринку з метою збільшення виручки та зменшення витрат. Захисна стратегія передбачає радикальне зменшення витрат, обсягів реалізації, закриття окремих підрозділів підприємства тощо. У разі обрання наступальної стратегії підприємство застосовує інструменти інвестиційно-інноваційної політики. Лише впровадження інновацій різного виду може забезпечити прибутковість, фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді. Реалізація таких заходів пов'язана з інвестиційними, ресурсними, кадровими, інформаційними, виробничими, технологічними, технічними, екологічними, науково-технічними та комерційними ризиками. Будь-яка інновація потребує значних фінансових та матеріальних ресурсів. Тому виникає ймовірність появи ресурсного ризику, який може бути пов'язаний з нестачею коштів для реалізації інновації. Неврахування нових тенденцій розвитку науки і техніки, новітніх технологій на етапі розроблення антикризової програми може призвести до виникнення науково-технічного ризику на етапі її реалізації. Варто також виділити кадровий ризик, який проявляється через некомпетентність працівників у процесі реалізації і застосування нововведень. Інвестиційний ризик є об'єктивним явищем на будь-якому підприємстві, яке реалізує інновації. У цьому разі мова йде про ризик реальних інвестицій. Упровадження інновацій у виробництво пов'язане з виробничим ризиком, що проявляється у зростанні витрат вище від запланованого рівня, неадекватному використанні нової техніки, порушенні технології, зниженні обсягів та/або недотриманні графіків постачання нової продукції споживачам тощо.

Також потребує врахування екологічний ризик, який може бути складовою інвестиційного чи виробничого ризику і виникати у процесі впровадження та експлуатації нововведень. Наслідками екологічного ризику є забруднення лісів, водних і земельних ресурсів, повітряного простору та сільськогосподарських угідь. За завдання шкоди довкіллю підприємство змушене сплачувати штрафи, тобто

виникають додаткові витрати у процесі реалізації антикризових заходів. Причетних до цього осіб притягують до кримінальної відповідальності. Для позитивного сприйняття споживачами нововведень необхідно проводити ефективну маркетингову політику. У процесі збуту продукції може виникати комерційний ризик, який проявляється у вигляді зменшення обсягів реалізації продукції та зниженні цін на неї. У тому разі, коли підприємство не в змозі самотійно подолати кризу, воно обирає стратегію делегування повноважень і звертається за допомогою до третіх осіб. У межах цієї стратегії підприємство планує отримати додаткові фінансові ресурси, в результаті чого може виникнути низка фінансових ризиків: інфляційний, валютний, ризик фінансової стійкості та ліквідності. Використання стратегії компромісів і консенсусів передбачає тісні зв'язки з іншими учасниками ринку, що потребує високого рівня довіри. У межах цієї стратегії існує ризик непередбачуваної поведінки партнерів та недотримання ними укладених домовленостей. Обрання захисної стратегії антикризового управління може зумовити реалізацію ризику невикористаних можливостей.

Види ризиків і загроз також залежать від глибини (фази) кризи [8]. У першій фазі криза є неістотною, підприємство залишається стійким, проте потребує реалізації низки антикризових заходів, за допомогою яких можна достатньо швидко відновити стан його рівноваги. Друга фаза вже загрожує існуванню підприємства. Тому для подолання цієї фази кризи розробляють та реалізують оперативну програму санації, що дає змогу покрити поточні збитки, відновити платоспроможність та ліквідність підприємства, а також комплекс заходів стратегічного характеру, що має забезпечити життєздатність підприємства в довгостроковому періоді. Третя фаза пов'язана з санаційною неспроможністю підприємства і відкриттям процедури ліквідації. На цій фазі підприємство нездатне забезпечити реструктуризацію та списання боргів або здійснити інші ефективні антикризові дії внаслідок вичерпання існуючих і відсутності потенційних фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів функціонування, тому існування підприємства як самотійної структури стає неможливим. Підприємство, що перебуває у першій фазі кризи, у процесі реалізації антикризових заходів піддається насамперед кадровому ризику. Антикризове управління підприємством у другій фазі кризи характеризується впливом набагато більшої кількості негативних чинників, оскільки, окрім подолання наслідків кризи, обов'язково мають бути проведені якісні зміни. Керівництво підприємства має змінити управлінські підходи, перейти до застосування нових методів організації різних напрямів діяльності.

Можливі напрями антикризової програми:

- поліпшення структури капіталу підприємства;
- підвищення загального рівня конкурентоспроможності шляхом виробництва органічної продукції;
- зміна форми власності;
- зміцнення бюджетної дисципліни;
- поліпшення механізму управління фінансовими потоками;
- створення системи маркетингового управління;
- створення принципово нових моделей управління;
- розробка ефективної системи мотивації персоналу;
- впровадження інновацій в усіх сферах діяльності підприємства;
- інвестування для впровадження інновацій та розвитку підприємництва;
- створення нових і трансформація наявних організаційних форм управління на всіх рівнях;
- диверсифікація виробництва;

– реструктуризація та реінжиніринг підприємства.

Диверсифікація аграрного виробництва знаходить своє поширення через організацію багатогалузевого господарства, розвиток підсобних, допоміжних та обслуговувальних галузей у поєднанні з фермерськими та особистими господарствами сільського населення.

Реструктуризація як інструмент реалізації стратегічного управління підприємством дає можливість провести комплексні, кардинальні перебудови як внутрішнього стану підприємства, так і забезпечити його конкурентоздатність в оточуючому ринковому господарстві.

У третій фазі кризи (на етапі ліквідації підприємства) може виникати юридичний ризик, пов'язаний з недотриманням законодавства у судовому порядку, невиконанням сторонами договірних зобов'язань, незаконним зазіханням на майно підприємства тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У ситуаціях, коли підприємство стикається із фінансовими труднощами, такими, як погіршення платоспроможності або втрата фінансової стійкості, у дію мають вступати механізми антикризового управління, яке спричиняє перегляд фінансової стратегії, або розробка нової стратегії, яка дала б можливість оздоровити підприємство.

Отже, з точки зору стратегічного довгострокового антикризового управління ринкова вартість підприємств аграрного виробництва формується завдяки нематеріальним активам та оборотним засобам. Вони є стратегічними ресурсами підприємств та забезпечують безперервну операційну діяльність при оптимізації фінансових ризиків, нарощення ринкової вартості підприємства, є джерелом конкурентної переваги та ключовими факторами успіху реалізації управлінських рішень.

Список літератури

1. Бланк, И. А. Финансовая стратегия предприятия / И. А. Бланк. – К. Ника-Центр, Ельга, 2004. – 711 с.
2. Дем'яненко, М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку (доповідь) / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007. – №5. – С. 4-18.
3. Пасхавер, Б. Рентабельність агросфери: проблеми стабільності/ Б. Пасхавер // Економіка України. – 2004. – №2. – С. 73-82.
4. Гришова, І. Ю. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва/ І. Ю. Гришова, О. В. Митяй, В. В. Кужель// Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 10(172). – С. 169-172.
5. Гришова, І. Ю. Визначення рівня економічної стійкості підприємств на основі показників ефективності. / О. В. Глушко, І. Ю. Гришова, М. Ю. Щербата// Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 155(11-12). – С. 82-86.
6. Митяй, О. В. Основные аспекты стратегического развития предприятия агропромышленной сферы / О. В. Митяй // Стратегическое планирование развития городов и регионов. Памяти первого ректора ТГУ С. Ф. Жилкина: IV Международная научно-практическая конференция (Тольятти, 30 июня 2014 года): сборник научных трудов: в 2 ч. / отв. ред. Ю. А. Анисимова. –Тольятти: Изд-во ТГУ, 2014. – Ч. 1. – С. 74-79
7. Митяй, О. В. Вплив економічних ризиків на фінансову безпеку аграрних підприємств / О. В. Митяй // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 4 (9). – С. 98-107.

-
8. Шабатура, Т. С. Розробка заходів управління ризиками фінансової безпеки підприємства. / І. Ю. Гришова, Т. С. Шабатура // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково-методичний журнал. Серія: фінанси і кредит. – №2 (33). – 2012. – С. 15-21.
  9. Хома, І. Б. Формування аналітичного інструментарію діагностики рівня фінансово-кредитної захищеності промислового підприємства: монографія / І. Б. Хома. – Розділ 3.16 –С. 149-157 // Аспекти соціально-економічного розвитку транзитивної економіки. – Частина 2. Під ред. д. е. н., проф. О. О. Непочатенко. – Умань: Видавець «Сочінський», 2011. – 278 с.
  10. Хома, І. Б. Аналіз впливу дестабілізуючих чинників на процес управління економічною захищеністю промислових підприємств / І. Б. Хома // Інноваційна економіка. – Тернопіль: ТІ АПВ НААН, 2012. – Т. 1[27]. –С. 146-156.
  11. Красноручий, О. О. Конкурентоспроможність агропродовольчої продукції в контексті концентрації капіталу в сфері аграрного виробництва / О. О. Красноручий // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2009. — Вип. 2 (49). — С. 95-106.
  12. Красноручий, О. О. Ефективність функціонування капіталу суб'єктів сфер виробництва та обігу ринку сільськогосподарської продукції / О. О. Красноручий // Вісник СНАУ: Економіка і менеджмент. — 2009. — Вип. 4 (35). — С. 43-51.

References

1. Blank, Y. A. (2004). *Finansovaya stratehiya predpriyatiya*. Kyiv: Nyka-Tsentr, Yel'ha.
2. Dem'yanenko, M. Ya. (2007). *Finansovi problemy formuvannya i rozvytku ahrarnoho rynku (dopovid')*. *Ekonomika APK*, 5, 4-18.
3. Paskhaver, B. (2004). *Rentabel'nist' ahrosfery: problemy stabil'nosti*. *Ekonomika Ukrayiny*, 2, 73-82.
4. Gryshova, I. Yu., Mytyay, O. V., Kuzhel', V. V. (2015). *Otsinyuvannya chynnykiv formuvannya finansovoho potentsialu ahrarnoho vyrobnytstva*. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 10(172),169-172.
5. Hlushko, O. V., Gryshova, I. Yu., Shcherbata, M. Yu. (2015). *Vyznachennya rivnya ekonomichnoyi stiykosti pidpryyemstv na osnovi pokaznykiv efektyvnosti*. *Ekonomichnyy chasopys-XXI*, 155(11-12), 82-86.
6. Mytyay, O. V. (2014). *Osnovnye aspekty stratehicheskoho razvitiya predpriyatiya ahropromyshlennoy sfery*. *Stratehicheskoe planyrovaneye razvytyya horodov y rehyonov. Pamyaty pervoho rektora THU S. F. Zhylykyna: IV Mezhdunarodnaya nauchno-praktycheskaya konferentsyya*, 1, 74-79. Tol'yatty: Yzd-vo THU.
7. Mytyay, O. V. (2013). *Vplyv ekonomichnykh ryzykiv na finansovu bezpeku ahrarnykh pidpryyemstv*. *Ekonomika: realiyi chasu*, 4 (9), 98-107.
8. Gryshova, I. Yu., Shabatura, T. S. (2012). *Rozrobka zakhodiv upravlinnya ryzykamy finansovoyi bezpeky pidpryyemstva*. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*, 2 (33), 15-21.
9. Khoma, I. B. (2011). *Formuvannya analitychnoho instrumentariyu diahnostryky rivnya finansovo-kredytnoyi zakhyshchenosti promyslovoho pidpryyemstva*, 2, 149-157. *Aspekty sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku tranzytyvnoyi ekonomiky*. Uman': Vydavets' «Sochins'kyu».
10. Khoma, I. B. (2012). *Analiz vplyvu destabilizuyuchykh chynnykiv na protses upravlinnya ekonomichnoyu zakhyshchenistyu promyslovykh pidpryyemstv*. *Innovatsiyna ekonomika*, 1[27], 146-156.

-
11. Krasnoruts'kyy, O. O. (2009). Konkurentospromozhnist' ahroprodovol'choyi produktsiyi v konteksti kontsentratsiyi kapitalu v sferi ahrarnoho vyrobnytstva. *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor"ya*, 2 (49), 95-106.
  12. Krasnoruts'kyy, O. O. (2009). Efektyvnist' funktsionuvannya kapitalu sub"yektiv sfer vyrobnytstva ta obihu rynku sil's'kohospodars'koyi produktsiyi. *Visnyk SNAU: Ekonomika i menedzhment*, 4 (35), 43-51.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2016 р.